

УДК 371. 1:005

*Дубініна Оксана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
відділу науково-організаційної роботи
ДВНЗ «Університет менеджменту
освіти» НАПН України*

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА КЕРІВНИКА ЯК ЧИННИК ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Анотація. У статті уточнено поняття феноменів «інформаційна культура» та «інформаційна культура керівника навчального закладу», обґрунтовано основні чинники управління навчальним закладам через призму формування інформаційної культури керівника навчального закладу.

Ключові слова: управління, навчальний заклад, інформаційна культура, інформаційна культура керівника.

Дубинина Оксана Владимировна

ИНФОРМАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ФАКТОР СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ

Аннотация. В статье уточнено понятие феноменов «информационная культура» и «информационная культура руководителя учебного заведения», обоснованы основные факторы управления учебным заведениям через призму формирования информационной культуры руководителя учебного заведения.

Ключевые слова: управление, учебное заведение, информационная культура, информационная культура руководителя.

Dubinina Oksana

HEAD OF INFORMATION CULTURE AS A FACTOR OF IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Annotation. The article clarified the concept of the phenomena of «information culture» and «information culture of the head school», proved the main factors of management schools in the light of the formation of information culture of the head of the institution.

Keywords: management, educational institution, information culture, information culture manager.

Постановка проблеми. У процесі реформування освіти динамічні зміни відбуваються і в управлінській діяльності керівника навчального закладу. Сьогодні провідне місце керівника будь-якої освітньої установи займає інформаційно-аналітична робота, яка включає в себе виявлення альтернатив, вибір варіанта стратегій, аналіз досягнень і витрат освітнього процесу, організаційної структури, фінансових аспектів діяльності тощо. Сучасний керівник повинен мати обов'язковий обсяг інформації про стан і розвиток тих процесів в підсистемах, за які він відповідає. Це провідна вимога при формуванні цілісної системи інформаційно-аналітичної діяльності керівника. Крім того, ефективність управління освітньою установою значною мірою визначається ступенем достовірності та обґрунтованості інформації, якою користується керівник у процесі підготовки та прийняття управлінських рішень. Водночас з тим, критерії відбору інформації, організація інформаційних потоків, аналіз якості отриманих даних багато в чому визначаються особистістю і професійною компетентністю самого керівника.

Поняття «інформаційна культура керівника школи» дає змогу, на наш погляд, об'єднати особистісний та професійний аспекти в діяльності керівника. Це в свою чергу вимагає дослідження сутнісних особливостей феномена «інформаційна культура керівника навчального закладу» і його емпіричних проявів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою нашого дослідження послужили роботи, які розглядають: філософські, соціологічні та психологічні проблеми культури – А. Арнольдів, В. Андрущенко, М. Вебер, П. Гайдено, І. Зязюн, В. Кремень, М. Каган, К. Леви - Строс та ін. Роботи В. Бондаря, В. Лугового, В. Маслова, В. Олійника, В. Пікельної створюють теоретичне підґрунтя для управління освітою на якому базується діяльність сучасного керівника навчального закладу.

Сучасні підходи до визначення різних аспектів культури вивчали такі вчені як: В. Біблер, В. Биков, В. Васильєв, В. Гуменюк, Н. Джинчарадзе, А. Дулатова, В. Каймін, Л. Калініна, М. Коляда та ін. Актуальні проблеми інформатики, які спричиняють наукову перспективу інформатизації як галузі світового значення представлено у роботах Ю. Абрамова, Н. Амосова, Н. Вінера, А. Колмогорова, А. Соколовата ін. Проблеми визначення поняття «інформація», «інформаційна діяльність», «інформаційна культура» досліджено у роботах Н. Макарової. Є. Семенюк, Дж. Нейсбіт, В. Олейніка, Н. Ямчука та ін.

Метою статті є уточнення поняття феноменів «інформаційна культура», «інформаційна культура керівника» та обґрунтування чинників вдосконалення управління навчальним закладом крізь призму формування інформаційної культури керівника освітньої установи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука управління вважається однією з пріоритетних галузей соціальних наук, вона є невід'ємною частиною загальної культури суспільства і людини. Підходи до управління залежать від цінностей, які домінують у суспільстві, від тих структурних змін, що відбуваються в економіці та на виробництві. Щоб усвідомити, які зміни мають відбутися у роботі з людьми на сучасному етапі і чому вони мають відбутись, розглянемо ретроспективу розвитку управління в контексті поступу науки й суспільства.

Появу науки управління пов'язують з працями Ф. Тейлора (США) та Г. Файоля (Франція) – початок ХХ століття, головна заслуга яких полягає в

тому, що вони довели: управляти людьми та виробництвом можна лише науково. Значним внеском учених стала і бюрократична теорія, основи якої містяться в роботах М. Вебера (Німеччина)¹.

Науковці сучасності зазначають, що основною характерною рисою сучасного наукового управління в будь-якій галузі є вивчення, розуміння та регулювання інформаційних процесів, які відбуваються в тому чи іншому об'єкті, адже управління за своєю сутністю – це процес опрацювання інформації: взаємодія його підсистем являє собою інформаційний обмін².

Значна увага інформаційним процесам приділяється педагогічних дослідженнях С. Архангельського, особливо у дослідження переходу навчальної інформації в знання та теоретичне обґрунтування прямого і зворотного зв'язку в функціонуванні системи. Також всебічно досліджує роль інформації у підготовці майбутніх вчителів В. Сластьонін. Інформаційне забезпечення функціонування системи післядипломної освіти та роль змістовної інформації розкриває у своїй праці Н. Протасова.

Всі ці дослідження свідчать про нагальну потребу педагогіки та освіти розібратися в інформаційних процесах і навчити керівника навчального закладу застосовувати їх у своїй управлінській діяльності.

Інформаційне забезпечення визначається в довідковій літературі як «..підтримка процесів управління, технології, навчання, наукових досліджень та іншими засобами систем баз даних і знань»³.

У «Педагогічному словнику» С. Гончаренка знаходимо таке визначення цього поняття: «Інформація – одне з загальних понять науки; в широкому розумінні – нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті і взаємодії з ним. У педагогіці і психології – зміст будь-якого

¹ Осовська Г., Осовський О. Менеджмент організацій: навч. посіб. / Г. Осовська, О. Осовський.-К.: Кондор, 2005. - 860с.

² Освітній менеджмент: навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.

³ Лунячек В. Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій: Дис.... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – Л., 2002. – 305 арк.

повідомлення, дані про щось, які розглядаються в аспекті передачі їх у просторі і часі»⁴.

Б. Андрушків і О. Кузьмін вважають, що «інформація – це сукупність повідомлень, які відображають конкретний стан явища, події, виробничо-господарської діяльності»⁵.

Т. Шамова під управлінською інформацією розуміє «дані, які містять певну новизну для одержувача і вимагають прийняття ним управлінського рішення»⁶.

Отже, кожне визначення інформації відображає розуміння з будь-якої іншої сторони. Таким чином, інформація – це загальнонаукове, багатоаспектне, всеохоплююче поняття, яке є вузловим у процесі пізнання, що виявляє загальні й конкретні багатогранні зв'язки із дійсністю як відображення цієї дійсності.

Роль інформації у функціонуванні навчальних закладів розкривають у своїх роботах В. Васильєва, Л. Калініна, А. Капто, В. Маслов та ін.

В. Васильєв вважає, що найбільш ефективним засобом в удосконаленні управління загальноосвітніми закладами є інформаційний підхід. Такий погляд на роль інформації ґрунтується на розумінні, що будь-який процес управління – це перш за все інформаційний процес, який включає в себе виконання функцій щодо збору, опрацювання, аналізу інформації та прийняття відповідних рішень. Такий підхід використовується в управлінні навчальним закладом.

Особливе місце у своєму дослідженні В. Васильєв відводить ролі педагогічної інформації⁷.

⁴ Гончаренко С. *Український педагогічний словник* / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

⁵ Андрушків Б. Н. *Основи менеджменту* / Б. Н. Андрушків, О. Є. Кузьмін. – Л.: Світ, 1995 – 296 с.

⁶ Шамова Т. И., Третьяков П. И., Капустин Н. П. *Управление образовательными системами: Учеб. пособие. для ст. высш. пед. учебн. заведений* / Под ред. Т. И. Шамовой. – М.: Гуманитарный изд. Центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.

⁷ Васильєв В. В. *Информационное обеспечение управления общеобразовательной школой* / В. В. Васильєв – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1990. – 139 с.

В. Маслов зазначає, що професійна робота менеджера починається з аналізу систематизованої за різними параметрами інформації. Від уміння організувати її надходження, опрацьовувати, аналізувати і використовувати залежать якість і оперативність роботи адміністрації⁸.

Інформаційну забезпеченість управління як головну умову оптимального управління школою визначає А. Капто. На її думку, інформація відіграє для керівника щонайменше дві ролі: вона є підставою для ухвалення оптимальних управлінських рішень і засобом зворотного зв'язку про реалізацію усіх управлінських дій. Обидві ці ролі органічно взаємопов'язані. Тому керівникам необхідно усвідомити, що оптимальність їхніх рішень залежить від кількості та якості інформації, якою вони користуються. Водночас А. Капто визнає, що проблема одержання інформації не тільки не вирішена, але і багатьма управлінцями-практиками навіть не усвідомлена і тому недооцінюється, а інколи і зовсім не враховується⁹.

Показуючи значення соціально-педагогічної інформації в управлінні закладами освіти, її характерні ознаки та принципи добору, Л. Калініна зауважує: «Праця в сфері управління невід'ємна від інформації, оскільки вона завжди пов'язана з її добуванням, переробкою та використанням»¹⁰.

На підставі вищесказаного, можемо стверджувати, що визначення природи впливу інформації на педагогічну систему та управління нею переконливо свідчить, що діяльність навчальних закладів опосередкована інформаційними відносинами. Вирішення ж питання інформаційного забезпечення управлінської діяльності керівника навчального закладу об'єктивно пов'язане з впливом інформації на саму систему, виконання нею своїх функцій.

⁸ Маслов В. І. *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: Навч. посіб./ В. І Маслов – Тернопіль, Астон, 2007. – 150 с.*

⁹ Капто А. Е. *Без информации – нет управления / А. Е. Капто / Управление современной школой: Посobie для директора школы / Под ред. М.М. Поташиника. – М.: АППЦИТТ, 1992. – С.79-87.*

¹⁰ Калініна Л. *Сутність феномена управління / Л. Калініна. // Директор школи. - 2000. - № 2. С. 5-10*

Інформація до керівника навчального закладу надходить з різноманітних джерел.

Наприклад, В. Васильєв виділяє чотири групи джерел педагогічної інформації: документи (книги, журнали, накази, інструкції, кінофільми тощо); посадові особи (інспектор, методист, лектор, директор, заступник та ін.); організації і установи (відділ освіти, методичний кабінет, бібліотека та тощо); процеси, заходи (семінари, наради, конференції, виставки тощо)¹¹.

Більш повну характеристику інформаційних джерел подає Н. Протасова. Вона виділяє дев'ять основних джерел інформаційного забезпечення системи післядипломної освіти: 1) законодавчі, керівні, концептуальні документи; 2) навчальна, наукова, методична, популярна та художня література; 3) засоби масової інформації, заклади культури та мистецтва; 4) педагогічний досвід; 5) спілкування; 6) діагностування; 7) педагогічне прогнозування; 8) атестація педкадрів; 9) статистичні, фінансові, управлінські документи, звіти тощо¹².

Очевидно, що всі вище названі джерела інформації спрямовані також на інформаційне забезпечення управління навчальним закладом. Щоб підтримати нормальне функціонування навчального закладу, необхідна найбільш повна й різноманітна інформація і здобути її можливо лише за умови використання не одного, а кількох, іноді навіть усіх можливих інформаційних джерел. Поряд з цим, варто зазначити, що основними джерелами внутрішньої інформації в навчальному закладі є суб'єкти управління – керівники, вихователі, частково – учні.

Процес управління навчальним закладом знаходиться у центрі своєрідного інформаційного кола: з одного боку, інформація збирається і накопичується системою для того, щоб бути переданою вчителям, батькам, частково – учням; з іншого боку, від цих суб'єктів йде зворотна інформація,

¹¹ Васильєв В.В. *Информационное обеспечение управления общеобразовательной школой* / В. В. Васильев – Воронеж: Из-во Воронежского ун-та, 1990. – 139 с

¹² Протасова Н.Г. *Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку* / Державна академія керівних кадрів освіти. – К., 1998. – 171 с.

яка опрацьовується і знову служить джерелом інформації для керівника, учителя та ін.

Таким чином, організацію зворотного зв'язку М. Портнов називає «важливою ланкою в системі управління». Зворотний зв'язок в багатьох теоріях є як один з головних принципів¹³.

Характеризуючи питання організації зворотного зв'язку в системі управління навчальним закладом С. Архангельський обґрунтовує теоретичні аспекти прямого та зворотного зв'язку. «Раціональною системою, очевидно, є та система, де всі функціональні зв'язки керовані, де вони контролюються на основі зворотного зв'язку». Зворотний зв'язок він розглядає як основний та допоміжний, а за характером впливу – як позитивний та негативний. Вчений доходить висновку, що при всій своїй значущості та необхідності, зворотний зв'язок не відобразить дійсної картини стану системи, якщо в ній, крім даних основної інформації, не будуть враховуватися надходження іншої інформації під впливом зовнішнього середовища¹⁴.

Досить цінним для практичної реалізації зворотного зв'язку в закладах освіти, на нашу думку, є дослідження Г. Дмитренка щодо одержання зворотної інформації на основі вимірювання результатів діяльності учасників навчально-виховного процесу. Результати діяльності людини, зазначає Г. Дмитренко, якщо вони стають відомими центру управління, відіграють роль головних важелів реалізації зворотних зв'язків. Особливого значення вчений надає негативним зворотним зв'язкам за результатами діяльності людини, бо саме вони «...дають інформацію для регулюючих та координуючих цілеспрямованих дій, які становлять сутність управління соціальними об'єктами»¹⁵.

¹³ Портнов М. Л. Труд руководителя школы: Пособие для начинающего директора / М. Л. Портнов. – М.: Просвещение, 1983. – 143 с.

¹⁴ Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский – М.: Политиздат, 1980. – 367 с.

¹⁵ Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу: Г. А. Дмитренко Навч. посіб. – К.: ІЗМН, 1996. – 140 с.

Щоб ефективно використовувати інформацію для управління навчальним закладом, необхідно створити систему інформаційного забезпечення. Існуючі на сучасному етапі в науково-педагогічній літературі підходи до створення такої системи ґрунтуються на принципі класифікації інформації за різними показниками.

В. Маслов вважає, що для налагодження аналітичної системи інформаційного забезпечення в навчальному закладі передусім інформацію «...треба систематизувати за змістом відповідно до напрямів діяльності: управління навчально-виховним процесом, формування моральних норм і духовності учнів, адміністративно-організаційна робота, кадри і підвищення їхньої кваліфікації, господарсько-фінансова діяльність, культурологічна і соціально-економічна інформація»¹⁶.

Провівши ґрунтовний аналіз поняття «педагогічної інформації», ми дійшли висновку, про те, що управлінська діяльність керівника навчального закладу значною мірою змінює його уявлення, погляди, поведінку, мислення і висуває до нього нові вимоги, найважливішою серед яких є опанування інформаційною грамотністю та розвиток інформаційної культури.

Інформаційна культура сьогодні вимагає від сучасного керівника навчального закладу нових знань і умінь, особливого стилю мислення, що забезпечує необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантує гідне місце в інформаційному середовищі.

Вона може виконувати такі функції: регулятивну, оскільки надає вирішального впливу всій діяльності, включаючи інформаційну; пізнавальну, оскільки безпосередньо пов'язана з дослідницькою діяльністю суб'єкта і його навчанням; комунікативну, оскільки інформаційна культура є невід'ємним елементом взаємозв'язку суб'єктів та об'єктів управління; виховну, оскільки, інформаційна культура є активним учасником освоєння людиною всієї

¹⁶ Маслов В. І. *Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами* / В. І. Маслов : навч. посіб. – Тернопіль, Астон, 2007. – 150 с.

культури, оволодіння всіма накопиченими багатствами, формування її поведінки.

Основою сутнісного визначення поняття «інформаційна культура» має стати поняття «культура», яке доповнене відповідно до особливостей сфери діяльності керівника навчального закладу і має розглядатися як компонент загальної культури особистості.

У науці використовується велика кількість визначень поняття «культура». Для конкретного дослідження доцільно зупинитися на суті поняття, звертаючи увагу на ті його сторони, які виявляються істотними при визначенні поняття «інформаційна культура» та «інформаційна культура керівника».

У філософському словнику¹⁷ під культурою розуміється історично певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя і діяльності людей, у їхніх взаєминах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях.

У первісному значенні поняття «культура» в перекладі з латинської означає «обробіток ґрунту», тобто зміни в природному об'єкті під впливом людини, його діяльності на відміну від змін викликаних природними причинами. Поняття «культура» в широкому сенсі охоплює сферу діяльності людини, сукупність суспільних предметів на відміну від предметів природи, які не перетворені людською працею. Культура у глибокому розумінні забезпечує реалізацію самої діяльності, тобто спосіб її здійснення. В цьому контексті культура являє собою: а) сукупність певних видів діяльності людини та її результати¹⁸; б) творчий зміст діяльності¹⁹; в) спосіб діяльності, її технології²⁰; г) якісна характеристика діяльності та її результати²¹.

¹⁷ *Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М.: Республика, 2001. – 719 с.*

¹⁸ *Каган М.С. Философия культуры. – СПб.: Петрополис, 1996. – 415 с.*

¹⁹ *Злобин Н.С. Культура и общественный прогресс. – М.: Наука, 1980. – 303 с.*

²⁰ *Маркарян Э.С. Теория культуры и современная наука (логико-методологический анализ). – Л.: Мысль, 1983. – 285 с.*

²¹ *Мальшиев Ю.А., Нежурина М.И., Шатровский В.А. Технологии представления учебных курсов для дистанционной формы обучения в среде WWW// Информационные технологии. – 1997. - № 6. – С.39-42.*

Поняття «культура» може вживатися в самих різних сенсах. Якщо в основу класифікації видів культури покласти змістові або предметні ознаки, то можна говорити про фізичну, художньо-естетичну, екологічну, політичну культури. Поруч з ціма видами культур знаходиться й інформаційна культура.

Як раніше було зазначено, поняття «інформація» несе велике смислове навантаження, тоді інформаційна культура є одним з основних компонентів у формуванні змісту освіти.

Крім того, дослідження показали, що проблема визначення інформаційної культури ускладнюється багатограністю цього поняття. Її можна розуміти як феномен, як частину особистісного знання, загальної культури людини; як рівень розвитку знань, умінь, навичок тощо; як область знань, що досліджує деякі проблеми; як навчальну дисципліну.

Вивчення літературних джерел, щодо визначення поняття «інформаційна культура» показало, що інформаційна культура проаналізована в різних взаємозв'язках з такими поняттями, як «комп'ютерна грамотність», «комп'ютерна культура» та «інформаційна грамотність».

Розглянемо кожне з цих понять окремо. Ключем до розуміння словосполучення «комп'ютерна грамотність» є слово «грамотність», яке сучасна вітчизняна педагогіка розглядає як необхідний ступінь і засіб особистісного становлення людини. На різних етапах освіти «грамотність» означає вміння читати, писати і рахувати. З цієї точки зору, комп'ютерна грамотність – це вміння читати і писати, рахувати і малювати, шукати інформацію і працювати з програмами на персональному комп'ютері.

Сьогодні під комп'ютерною грамотністю ми розуміємо:

– знання, що стосуються інформаційної техніки і технології, комп'ютерів, їх потенціалу, можливостей і меж використання, а також належних до них основних економічних, соціальних, культурних та морально-етичних питань;

– сукупність умінь і навичок використання комп'ютерів у своїй діяльності;

– вміння інструментального використання персонального комп'ютера (вміння користуватися текстовим і графічним редакторами, електронними таблицями, базами даних та ін.).

Поняття «інформаційна грамотність особистості» включає такі компоненти: комп'ютерна грамотність особистості; знання про інформаційне середовище, закони його функціонування; вміння орієнтуватися в інформаційних потоках; вміння і навички збереження інформації для повторного використання; розвиненість алгоритмічного мислення особистості.

Комп'ютерна культура термін, що охоплює і регламентує повний комплекс аспектів роботи людини з інформаційними технологіями і телекомунікаційними засобами.

До компонентів комп'ютерної культури належать: знання методології застосування ІКТ в різних областях життєдіяльності людини; розуміння відповідної термінології, пов'язаної з ІКТ; знання принципів будови й роботи комп'ютерної техніки; знання конкретних прикладів використання ІКТ; вільне володіння навичками роботи з комп'ютером в професійній діяльності; знання основних методів моделювання (математичного, логічного, дидактичного та ін.); розуміння принципів, що лежать в основі функціонування телекомунікаційних мереж і вміння ними користуватися; вміння грамотно інтерпретувати результати та розв'язки практичних завдань за допомогою електронно-обчислювальної техніки і застосовувати її у своїй професійній діяльності; вміння грамотно формулювати завдання, яке виникає у професійній діяльності й реалізовувати на практиці основні етапи його вирішення (структуризація, алгоритмізація, програмування і реалізація); дотримання морально-етичних і правових норм застосування ІКТ.

У зв'язку з широким використанням телекомунікацій в практичній діяльності людини і розширенням сфери застосування інформаційних

технологій з'явилася дефініція «інформаційна культура». Зміст терміна «інформаційна культура» набагато ширше, ніж інші поняття. Воно точніше відображає взаємодію окремої особистості з оточуючим інформаційним середовищем у просторі.

Інформаційна культура передбачає наявність у особистості таких якостей, як: інформаційна грамотність; усвідомлена мотивація особистості на задоволення своїх інформаційних потреб на базі знань ІКТ; підвищення свого загальнокультурного, загальноосвітнього та професійного кругозору; розвиток умінь і навичок інформаційної діяльності та інформаційного спілкування на основі використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, зокрема комп'ютерних; певний стиль мислення, головною характеристикою якого є самостійність і креативність.

У наш час існують різні підходи до визначення феномену «інформаційна культура». У науковій літературі публікується безліч поглядів, часом діаметрально протилежних. Однозначного і всеосяжного визначення цьому поняттю дослідники не дають.

Так наприклад, історичний підхід до розуміння інформаційної культури найбільш повно представлений в роботах К. Коліна, А. Ракітова, Е. Семенюка та ін. У межах цього підходу робиться акцент на аналіз генезису інформаційної культури, виявляється її конкретно історична і соціальна обумовленість і, як результат, робляться спроби формування історичної моделі інформаційної культури, в якій і «...повинні поєднуватися тимчасові фактор і переліки компонентів інформаційної культури»²².

На рівні суспільства інформаційна культура аналізується у працях М. Вохришевой, А. Суханова та ін. Інформаційна культура виступає в цьому випадку як спосіб «...згладжування суперечностей соціального характеру за допомогою їх інформаційного регулювання»²³. У цьому випадку основними носіями інформаційної культури є соціальні групи і соціальні інститути.

²² Семеновкер Б.А. Информационная культура: от папируса до компактных оптических дисков // Библиогр. – 1994. - № 1. – С.12

²³ Суханов А.П. Информация и прогресс. – Новосибирск, 1988. – 192 с.

З філософських позицій А. Суханов визначає інформаційну культуру як «...досягнутий рівень організації інформаційних процесів, ступінь задоволення потреб людей в інформаційному спілкуванні, рівень ефективності створення, збору, зберігання, обробки і передачі інформації»²⁴.

Ю. Зубов та Н. Сляднева розглядають інформаційну культуру в розрізі мікропроцесів, які відбуваються в суспільстві, і вважають, що інформаційна культура – «...це методика, методологія і світогляд суспільства епохи інформатизації»²⁵.

Технологічний аспект розуміння інформаційної культури представлений в роботах Е. Семенюка, К. Коліна.

Так, наприклад, Е. Семенюк стверджує, що інформаційна культура – це «...ступінь розвиненості інформаційної взаємодії і всіх інформаційних відносин в суспільстві, міра досконалості в оперуванні будь-якої необхідної інформацією»²⁶.

За визначенням С. Оленєва, – інформаційна культура являє собою «методичний апарат оперування соціальною інформацією, що склався в ході еволюції суспільства і накопичив в собі все різноманіття способів взаємодії людини і інформації»²⁷.

Л. Калініна у своїх дослідженнях зазначає, що «...інформаційна культура розглядається як спосіб життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві, як складова процесу формування культури людства. Саме інформаційна культура покликана гармонізувати внутрішній світ суб'єкта шляхом вироблення раціональної інформаційної поведінки, що дозволяє досягти рівноваги в інформаційно-комунікаційному взаємообміні з інформаційним

²⁴ Суханов А. П. *Информация и прогресс* / А. П. Суханов – Новосибирск, 1988. – 192 с.

²⁵ Буторин В. Я. *Информационная культура общества и личности // Перестройка: диалектика обновления общества: сб. науч. Трудов / В. Я. Буторин. – Новосибирск, 1990. – С. 70*

²⁶ Семенюк Э. П. *Информационная культура общества и прогресс информатики // НТИ. Сер. 1. – 1994. - № 7. – С. 3*

²⁷ Буторин В. Я. *Информационная культура общества и личности // Перестройка: диалектика обновления общества: сб. науч. Трудов / В. Я. Буторин. – Новосибирск, 1990. – С. 70*

середовищем, яке переважно ґрунтується на комп'ютерних, телекомунікаційних і інших засобах зв'язку»²⁸.

Отже, аналіз існуючих визначень дефініції «інформаційна культура» показав, що найбільш розробленим аспектом під час дослідження проблеми інформаційної культури є її розгляд на рівні особистості. Це пояснюється тим, що культура не існує без людини, тобто незамінністю соціокультурної ролі особистості.

Висновок. У процесі дослідження з'ясовано, що феномен «інформаційна культура» пов'язаний – з двома загальнонауковими поняттями – інформація і культура. Інформаційна культура у наш час асоціюється з техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи на комп'ютері, з так званим інформаційним бумом й значними обсягами інформаційних потоків, а можливо доступністю й вільним доступом до інформаційних масивів мережі Інтернет. Науково-педагогічна література з питань формування і підвищення інформаційної культури керівників навчальних закладів в епоху переходу людства до інформаційного суспільства є необхідною для становлення їхньої професійної культури.

²⁸ *Калініна Л. М. Інформаційна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу та критерії її виміру / Л. М. Калініна // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту Педагогіки за 2010 рік: наукове видання. – К. : Інститут педагогіки НАПН України, 2011. – С. 24–25.*